

PAPER DETAILS

TITLE: AVRUPA BIRLIGI'NDE TURİZM POLİTİKALARI ve TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL TURİZM

AUTHORS: Gözde EMEKLİ

PAGES: 99-107

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/56796>



Ege Coğrafya Dergisi, 14 (2005), 99-107, İzmir
Aegean Geographical Journal, 14 (2005), 99-107, Izmir—TURKEY

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TURİZM POLİTİKALARI ve TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL TURİZM

The Policies of the Tourism in European Union and Cultural Tourism in Türkiye

Gözde EMEKLİ

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü 35100 Bornova-İzmir
gozde.emekli@ege.edu.tr

(Teslim: 31 Ekim 2005; Düzeltme: 31 Mart 2006; Kabul: 31 Aralık 2006
(Received: October 31, 2005; Revised: March 31, 2006; Accepted: December 31, 2006)

Abstract

The countries of the European Union have the features which play a powerful role in the historical development of world tourism and which lead the world tourism. In the adaptation process from the European Economic Community to the European Union, it is thought that tourism has a role which provides and accelerates the social cultural unity. Especially by forming a united tourism policy, getting inter-culturally closer and a multi-cultural social gathering by means of tourism is aimed.

In this report, the policies of increasing the variety of tourism which are among the policies determined in the European Union adaptation process are aimed to be discussed. Especially, through the intensifying of alternative tourism studies since the 1990's and the studies of increasing the variety of the types of tourism, we can express that our country has the power to develop almost all types of tourism pertaining the natural, historical and cultural attractions of our country. However, in the report, it is primarily aimed to work in the field of cultural tourism which is claimed to be effective in the unity in the adaptation process to European Union.

In the modern world, the cultural heritage and the evaluation of this heritage through tourism has gained importance in the last 20 years. It seems unavoidable that our country, which has a great part of the cultural heritage of the world, should work in the mentioned field. In this report, through the principles of protecting-using-helping stay alive our cultural works, which, although they have a great potential, are in a process of rapid destruction and are not evaluated as they should be, our essential approach is to evaluate them by turning them into touristic products by means of cultural tourism.

Keywords: European Union, tourism, cultural tourism, Turkey,

Öz

Avrupa Birliği (AB), farklı kültürlerden oluşan bir birliktedir. Bu birlikteliği oluşturan ülke ve bölgeler arasında farklılıklar dünya turizminin tarihsel gelişiminde etkili rol oynamakta ve dünya turizmini yönlendirmektedir. Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan Avrupa Birliği'ne geçiş sürecinde turizmin sosyo-kültürel bütünleşmeyi sağlayan ve hızlandıran bir rolü olduğuna inanılmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği'nde ortak turizm politikası oluşturularak, kültürlerarası yakınlaşmayı sağlamak, turizm yoluyla çok kültürlülüğü ve toplumsal yakınlaşmayı teşvik etmek hedeflenmektedir.

Alternatif turizm arayışlarının 1990'lı yıllardan itibaren tüm dünyada yoğunlaşması ve turizm türlerini çeşitlendirme yönünde yapılan çalışmalar doğrultusunda ülkemizin doğal, tarihsel ve kültürel çekicilikler bakımından hemen hemen tüm turizm türlerinin geliştirilmesine olanak tanıyacak güce sahip olduğu bilinmektedir. Ancak çalışma kapsamında, Avrupa Birliği uyum sürecinde ve bütünleşmede etkili olduğu ileri sürülen kültürel turizm konusunda çalışma yapmak öncelikle hedeflenmektedir.

Son yıllarda kültür mirası ve bu mirasın kültürel turizm aracılığıyla değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. Dünya kültür mirasının çok önemli bir bölümüne sahip olan ülkemizin de, söz konusu alanda çalışmalar yapması kaçınılmaz gözükmektedir. Bu bağlamda temel amaç; önemli bir potansiyele sahip olduğu halde hızlı bir yok olma sürecine giren ve gereği gibi değerlendirilemeyen kültürel varlıklarımızı, koruma-kullanma-yaşatma ilkeleri doğrultusunda kültürel turizm aracılığıyla değerlendirmektir.

Anahtar sözcükler: Avrupa Birliği, turizm, kültürel turizm, Türkiye

Giriş

Günümüzde turizmin yarattığı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik etkiler, özellikle uluslar arası ekonomik ve politik ilişkilerde oynadığı rol giderek önem kazanmaktadır. Bu durum, yalnız uluslar arası turizm hareketinden büyük pay alan gelişmiş ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelere de turizme verilen önemi artırmaktadır. Turizm, uluslararası ölçekte geniş istihdam olanakları yaratan bir sektördür ve dünyada yaklaşık 300 milyon insanı istihdam etmektedir. Başka bir ifadeyle; dünyada her 16 çalışandan biri turizm sektöründedir ve tüm uluslararası sermaye yatırımlarının yaklaşık %7'si turizm alanına yapılmaktadır. Bu bağlamda dünyada ve ülkemizde turizme verilen önem artmakta, turizm eğilimleri çeşitlilik kazanmakta, yeni yerler yeni turizm türleri insanların ilgisini çekmektedir.

Turizmin tarihsel gelişimine bakıldığında, Avrupa ve Avrupa Birliği ülkelerinin merkez oluşturduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla uluslararası turizm hareketlerine en fazla katılan, en fazla turist çeken ülkeler Avrupa ülkeleridir. Günümüzde de AB ülkeleri, dünya turizminin gelişiminde etkili

rol oynayan ve dünya turizmini yönlendiren bir yapıya sahiptir. Dünyada önde gelen 40 turizm ülkesinin 12 tanesi AB üyesidir. İspanya, İtalya, Yunanistan, Fransa, Portekiz'de deniz-kum-güneş ağırlıklı kitle turizmi, Orta Avrupa ülkelerinde kış turizmi ve termal turizm, Batı Avrupa'nın büyük kentlerinde moda, kongre, iş, festival gibi etkinlikleri içine alan kültürel turizm ön plana çıkmaktadır (Türsab,1999).

Avrupa'daki kültürlerin ve geleneklerin zenginliği Avrupa Birliği'ni pazarın en büyük turizm bölgesi yapmaktadır. Birliği oluşturan ülkeler dünya turizm hareketlerinin %60'ını ve turizm gelirlerinin %53'ünü elde etmektedir. Turizm sektörü AB milli gelirinin %5.5'ini, toplam istihdamın %6'sını oluşturmakta ve doğrudan 9 milyon kişiye iş imkanı sağlamaktadır. AB, aynı zamanda dünyanın en büyük turizm alanlarından birini oluşturmaktadır (Avrupa Birliği, 2000). AB ülkelerini son yıllarda 300 milyon turist ziyaret etmiştir. AB'nin turist sayısı bakımından dünyadaki pazar payı % 40'dır. AB Dünya turizm gelirlerinin % 40'ını elinde bulundurmaktadır. AB ülkelerinde uluslararası standartta 9,5 milyon yatak bulunmaktadır (Avcıkurt, 2001). AB, tüm ekonomik sektörlerde

ve sosyo-kültürel yapıda ortak politikalar oluşturarak bütünleşmeyi hedeflemektedir. Özellikle ortak turizm politikası oluşturarak, kültürlerarası yakınlaşmayı sağlamak, turizm yoluyla çok kültürlülüğü ve toplumsal yakınlaşmayı teşvik etmeyi hedeflemektedir (Şen, 1998).

Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin çoğunun AB ülkelerinden gelmesi ve Türkiye'nin dünya turizm pazarında AB ülkeleriyle rekabet içinde olması nedeniyle AB'nin turizm politikası, Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. AB ülkelerinde turistik hizmet kalitesinin artması ve turizm faaliyetlerinin çeşitlenmesi karşısında Türk turizm politikaları Türkiye'ye yönelik talep açısından önem taşımaktadır.

Doğal, tarihi ve kültürel kaynakların çeşitliliği, iklim ve coğrafi koşulların farklı turizm ürünleri açısından elverişliliği, misafirperverlik, yaratıcı ve güçlü bir turizm endüstrisi, mesleki ve sivil toplum kuruluşlarının turizme ve koruma-kullanma dengesine özen göstermesi Türk turizminin güçlü yönleridir ve bu güç harekete geçirilmeyi beklemektedir. AB'nin turizmi, bölgesel kalkınma farklılıklarını gideren gelişme stratejilerinin lokomotifleri olarak görmesi, bu amaçla özellikle Akdeniz ülkelerine yönelik proje bazlı finansal destek programları oluşturması, Türk turizminin şansısıdır (Aydın, 2005,3).

Avrupa Birliği turizm politikaları ve kültürel turizm

Deniz-kum-güneşe dayanan kıyı turizmi önemini devam ettirmekle birlikte son yıllarda turistik talepteki değişimler dikkat çekici bir boyut kazanmaktadır. Tatil-turizm kavramına ilişkin çekiciliklere ya da turistik ürünlere her geçen gün yenisi eklenmekte ve uluslararası turizm pazarındaki rekabet hızlanmaktadır. Bu nedenle egzotik, doğal ve kültürel çekiciliklere sahip mekanlar, termal merkezler, yaylalar, korunan alanlar ilgi çekerken, ekoturizm, termal turizm, kültürel turizm, kırsal, turizm türleri ön plana çıkmaktadır (İKV,1999).

Avrupa Birliği, 1990'ların başına kadar turizm sektörünün bölgesel kalkınma ve istihdam yaratmadaki öneminin bilincinde olmakla birlikte,

sektörel yaklaşımda bulunmamayı tercih etmiş ve turizm alanındaki faaliyetleri dolaylı olarak sürdürmüştür (Aydın, 2005). Topluluk turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla bir kısmı coğrafyayı ve coğrafyacıları yakından ilgilendiren bazı hedefler belirlemiştir.

- Turizmde yeni teknolojiler kullanılarak, bilginin paylaşımı ve dağıtımının kolaylaştırılması
- Turizm sektöründeki kaliteyi artırmak için mesleki eğitimin desteklenmesi ve geliştirilmesi
- Turistik ürünlerin geliştirilmesi ve kalitesinin artırılması (coğrafi destek)
- Turizmde sürdürülebilir gelişmenin ve çevre koruma ilkelerinin desteklenmesi, geliştirilmesi (coğrafi boyut).

Avrupa Birliği'nin ortak turizm politikaları "Turizm Eylem Planları" aracılığı ile desteklenmektedir. Bu planların amaçlarını;

- Azgelişmiş yörelerde turizmi geliştirmek,
- Turistik bölgelerde alt yapıyı desteklemek,
- Çevreyi korumak, doğaya dönüş arzusunu özendirme,
- Ortak kültür mirasına sahip çıkmak, yaşatmak,
- Tatillerin yıllık zaman dilimlerini zaman ve mekân boyutunda ayarlamak,
- Turistik mevsimlik yoğunlaşmanın önüne geçmek,
- Turizm istatistiklerini kolay ve anlaşılır hale getirerek isteyenlerin hizmetine sunmak şeklinde özetlemek mümkündür (Türsab,1998).

Kıyı turizminde, yayla turizminde, termal turizmde, kırsal turizmde yapılan tüm aktiviteler içinde kültürel unsurlar bulunmaktadır. Bu turizm türlerine katılırken yapılan aktiviteler, sunulan yemek ve müzikler, görülen kıyafetler ya da yerel halkla kurulan ilişkiler, kültürlerarası etkilenmeler kültürel turizm ile ilgilidir. Bu nedenle, turizmin kültürlerin birbirini anlamasına yardımcı olması gibi bir fonksiyonu vardır. Özellikle son yıllarda amaçsız gezmenin yerini artık bilinçli bir kültürel turizmin aldığı bilinmektedir. Bu bağlamda Avrupa Birliği birleşme düşüncesinde kültürü en etkili araç

olarak görmektedir. Her ne kadar Avrupa'da farklı diller ve kültürler olsa da, kültür farklılıklarından doğan kültürel turizmin Avrupa'nın turizm pazarında küçülen payının artırılmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Çünkü kültürel turizm seyahat sanayinin en hızlı gelişen sektörüdür. Bu turizm için gelen turist, diğer turistlerden günde 62 dolar, her ziyarette 200 dolar fazla harcama yapmaktadır. Ayrıca kültürel turizm için gelenler ziyaretleri esnasında birden fazla turizm bölgesini ziyaret etmektedirler (Kültür ve Turizm Bak, 2006).

Kültürel turizm giderek yaygınlaşan, milletler ve ülkeler arasındaki anlaşmayı sağlamada sıradan turizmden çok daha etkin bir süreçtir. Kültür mirasına ilişkin yaklaşımlar ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye, değişebileceği gibi kültür mirasının türüne, niteliğine, mekan özelliklerine, tarihçesine, turizmdeki moda anlayışlara göre de değişebilmektedir (Emekli, 2003). Turizmin kıyı bölgelerine yığılması yerine ülkenin hemen her yerine yayılmasını sağlayacak, geçmişi seçicilikten uzak bir şekilde tanıtacak olan kültürel turizmin belirli niteliklere kavuşması için çok yönlü çabalar sarf edilmektedir. Bu nedenle dünyada son 20 yıl içinde kültür mirası ve bunun bir sektör olarak ele alınması giderek önem kazanmış, bu konuda yalnızca yeni uygulama türleri değil, yeni kavramlar da gelişmiştir (Herbert, 1995,7).

Kültürel turizm kavramı ile ülke-bölge toprakları üzerinde/altında bulunan ve geçmiş dönemlerden beri süregelen birikimi içeren her türlü maddi kalıntı ile sözel geleneğin, bunlara zarar vermeden toplumun yararlanabileceği değere dönüştürülmesi anlatılmaya çalışılmaktadır. Avrupa kültürü turizmin en eski ve en önemli yaratıcılarından biri kabul edilmektedir. Hatta topluluk eylemi kültürel mirasın turizm için önemini vurgulamakta ve Avrupalıların kültürleri, gelenekleri ve yaşam biçimlerinin daha fazla tanınmasını hedeflemektedir. Müzeler için destek verilmesi, tarihsel binaların otellere ya da başka konaklama tesislerine dönüştürülmesi gibi öncelikler belirlenmiştir. Ayrıca konser salonları, tiyatrolar ve kitaplıklar gibi kültürel merkezler için mali yardım yapılmakta ve kentsel yenileme programları kapsamında tarihsel kent merkezlerinin korunması için projeler desteklenmektedir (European Union;2006:

http://europa.eu.int/comm/dg23/tourism/tourismpublications/travel_guide).

“Avrupa Bir Ortak Miras” kampanyası

İnsanların birbirini daha iyi tanımalarının, ortak değerlerden oluşan kültürel ve doğal mirasın korunması ve bu miras bilincinin yükseltilmesiyle gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Bu amaçla, kültür varlıklarını ya da kültür mirasını ortak ilkeler doğrultusunda evrensel boyutta korumak amacıyla oluşturulan önemli uluslararası kuruluşlar ve sözleşmeler vardır. UNESCO kültürel mirasın korunmasını hedefleyen kuruluşların başında yer almaktadır. Avrupa'nın kültür zenginliğinden kaynaklanan ortak bir mirasa sahip olduğu düşüncesi 1993 yılında Viyana'da toplanan Avrupa Konseyi Birinci Zirve toplantısında ifade edilmiştir. 1997 biraraya gelen Avrupa Konseyi ülkeleri kültürel çeşitlilik üzerinde durmuştur. 11 Eylül 1999'da Avrupa Konseyi Brüksel'de düzenlediği bir toplantıda "Avrupa Bir Ortak Miras" kampanyasını başlatmıştır. Avrupa'da kültürel, doğal ve tarihi miras bilincinin yükseltilmesi, kültürel çeşitliliğe saygı çerçevesinde ülkeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi, taşınır-taşınmaz miras kapsamında yer alan çevre, sitler, peyzaj ve sanat eserlerinin yanı sıra kültürel, sosyal, geleneksel, ahlaki, dini ve manevi değerlerin ön plana çıkartılması kampanyanın amaçları arasındadır. Avrupa Konseyinin ve Avrupa Birliğinin ortak bir programla uygulayacağı kampanyaya OECD, UNESCO, merkezi Lüksemburg'ta bulunan Avrupa Kültür Yolları Enstitüsü, Avrupa Miras Becerileri Vakfı gibi kurumlarla birlikte, şirketler, dernekler ve gönüllü kuruluşlar da destek vermektedir (Unesco,1998).

Türkiye’de turizm politikaları

Ulusal ve uluslararası düzeyde kazandığı boyutlarla turizmin; yatırımları ve iş hacmini geliştiren, gelir yaratan, döviz sağlayan, yeni istihdam alanları açan, sosyal ve kültürel hayatı etkileyen, siyasal bakımdan da önemli toplumsal fonksiyonların gerçekleştirilmesini kolaylaştıran bir nitelik kazanması, ülkelerin dikkatinin bu ekonomik olay üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin karşılaştıkları ekonomik sorunların ve

darboğazların aşılmasında, turizmin yarattığı dinamik ekonomik etkiler, söz konusu ülkelerin turizme daha çok önem vermelerine neden olmuştur. Bu nedenle Türkiye'de de turizme verilen önem giderek artmaktadır.

Ülkemizde turizmin tarihsel gelişimine bakıldığında oldukça eskiye dayandığı görülmektedir. Anadolu'nun dünya tarihi boyunca uygarlıkların doğuşuna, gelişmesine ve çöküşüne sahne olduğu, çok çeşitli ve zengin kültürel mirası barındırdığı bilinmektedir. Turizm Anadolu'da ancak Osmanlı İmparatorluğu döneminde bugünkü anlayışa yakın bir gelişme sürecine girmiştir. 1923 yılında Türk Seyyahin Cemiyeti'nin kurulması, bunun 1930'da Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'na dönüşmesi, 1934'te Turizm Bürosunun açılması, 1939 yılında Ticaret Bakanlığına bağlı Turizm Müdürlüğü'nün kurulması ve turizmi geliştirmek için çıkarılan kanunlar turizmin gelişmesinde etkili olmuştur. 1963 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığının kurulması ve planlı dönemde kalkınma planlarında turizme yer verilmesi turizm için yapılan en önemli çalışmalar olmuştur (Özgüç, 1998). Özellikle 1982 yılında çıkarılan "Turizm Teşvik Kanunu" (I. Turizm Hamlesi) turizmin bugünkü anlamda gelişmesini hızlandırmıştır. Bütçeden turizme ayrılan payın, teşvik ve tedbirlerin artması, turizme verilen önemin bir diğer göstergesidir.

Ülkemizde kıyı turizmiyle başlayan turizm hareketleri zamanla çeşitlenmiş, kültürel ağırlıklı ziyaretler ve diğer turizm türleri ile yeni yapılanmaya girmiş, mekânsal çeşitlenmeye uğramıştır. Son yılların turizm politikaları ise İkinci turizm hamlesi başlığı altında Avrupa Birliği ve Dünya Turizm Örgütü'nün öngörülerini doğrultusunda gelişmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda; alternatif turizm" politikaları üretilerek, turizm türlerini çeşitlendirme açısından yayla turizmi, kırsal turizm, köy turizmi, ekoturizm, termal turizm, kültürel turizm, inanç turizmi gibi turizm türleri ve rafting, trekking, kuş gözetleme, atlı doğa yürüyüşleri, yamaç paraşütü, mağaracılık, avcılık gibi turistik etkinlikler öne çıkmaktadır. Bakanlık, 'İnanç turizmi, İpek Yolu, Destinasyon Kampanyaları ve Turizm Kentleri projeleri ile

kültürel turizmi geliştirmeye çalışmaktadır (www.turizm.gov.tr).

Özetle; turizm 1980'lerden sonra dünya turizm pazarından pay almak için büyük devlet desteği ile atağa kalkmış, yatak-tesis sayısını ve turist girişlerini artırma politikasında kısmen başarı sağlanmıştır. Tesis sayısı, 1960'ta 165'ken, 1980'de 511'e 1990'da 1260'a ulaşmış, günümüzde ise 2000'i bulmuştur. Aynı yıllarda yatak sayısı da 16.151'den 1980'de 56.044'e 1990'da 173.227'ye ulaşmış ve günümüzde 600.000'i aşmıştır (TÜRSAB 1998). 1960'lardan sonra turist sayısının bazı istisnalar dışında sürekli arttığını ifade edebiliriz. 1963'te 200.000'e yaklaşan turist sayısı, 1990'da 5.389.000'e içinde bulunduğumuz 2000'li yılların başında ise 10-12 milyonu, günümüzde ise 20 milyonu aşmıştır.

Son günlerde ise ilgili bakanlıklar, DPT, yerel ve merkezi yönetimler, Tübitak gibi çeşitli bilimsel kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, özel sektör turizmi geliştirme ve çeşitlendirme çabalarını artırmaktadır.

Türkiye'de kültürel turizm

Dünyada eşi, benzeri olmayan zenginliklere medeniyetlere beşiklik etmiş Anadolu topraklarında Hititler, Sümerler, Urartular, Likyalılar, Lidyalılar, Frikyalılar, İyonlar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlılar, Türkiye Cumhuriyetine gelinceye kadar birçok iz ve kalıntı bırakarak, ülkemizi benzersiz bir konuma ulaştırmıştır (Doğaner, 2001). Ayrıca sahip olduğumuz kültürel zenginlikler içinde örf, adet, gastronomi, tarih, müzik ve resim, din, mimari yapı, el sanatları, giyim tarzı da dikkate değer özellikler sunmaktadır.

Yedi coğrafi bölgemizin her biri, doğal güzellikleri, çekicilikleri eski ve günümüz uygarlık ürünleri, tarihleri, farklı yerleşme dokuları, kırsal ve kentsel alanları, kısaca kültürleri ve kültürel çekicilikleri ile ayrı bir öneme sahiptir (Doğanay,1992). Bu nedenle dünya kültür mirasının çok önemli bir bölümüne sahip olan ülkemizin, kültür varlıkları ile ilgili yaklaşım ve uygulamalarını yeniden düzenlemesi zorunluluk halini almıştır. Bu bağlamda temel yaklaşımımız, büyük bir potansiyele sahip olduğu halde hızlı bir

yok olma sürecine giren ve gereği gibi değerlendirilemeyen kültür mirasının, koruma-kullanma-yaşatma ilkeleri doğrultusunda ‘**turistik ürüne**’ dönüştürülmesi ve kültürel turizm aracılığıyla değerlendirilmesidir. Çünkü ülkemiz doğal güzelliklerinin yanında, köklü bir geçmişe dayanan zengin bir kültür ve sanata sahip olması turizm açısından çok büyük çeşitlilik ve farklılık yaratmaktadır.

Bugün Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler ve Anıtlar Genel Müdürlüğü’ne kayıtlı 191 müze ve 115 ören yeri bulunmakta ve müzelerde toplam 2.634662 eser sergilendiği belirtilmektedir. Her yıl ortalama olarak bu müze ve ören yerlerini 6.5-8 milyon kişinin ziyaret ettiğini ifade ederek sayının ülkemiz için ne kadar yetersiz olduğunu dile getirmek zorundayız (Emekli, 2003). Asırlar boyunca sayısız uygarlığa ev sahipliği yapmış Anadolu topraklarında bir çok antik kent, kalıntı bulunmasının yanı sıra çeşitli yerel kültür ürünleri de kültürel turizm kapsamında değerlendirilmeyi beklemektedir. Ülkemizde bugüne kadar kültürel turizm uygulamaları müze ve ören yeri ziyaretlerinin ötesine geçememiştir. Kültürel mirasın gereği gibi korunarak gelecek kuşaklara aktarılması, toplumun bütün kesimlerinin yararlanabileceği düzeye getirilmesi ve bu mirastan yararlanarak sağlıklı, çarpık olmayan bir kültür bilincinin oluşturulmasında kültürel turizm etkin bir rol üstlenecektir.

Ülkemizin kültürel zenginliğinin, bölge kalkınmasına aktif katkı sağlaması ve bu katkının geniş tabana yayılması için turizm sektörünün yeni bir yaklaşım ile ele alınması gerekmektedir. Bu amaçla, herhangi bir yöreyi başka bir yerden farklı yapan ayrıcalıklarının doğru olarak tanımlanmasının ve bunların hangilerinden, ne şekilde yararlanılarak turizm amaçlı kullanabileceği konusunda yönlendirmenin gerekli olduğu, yaşanmış deneylerden açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim turizmin canlandığı bazı bölgelerimizde yerel özelliklerin tümüyle göz ardı edildiği, başka ürünlerin pazarlanmasına çalışıldığı ve bu şekilde hem bölge kültürünün erozyona uğradığı, hem de istenen sonucun alınmadığı görülmüştür. Doğru bir yönlendirme bir bölgenin kültürünün ortaya çıkartılmasına ve yaşatılmasına katkıda bulunabileceği gibi, o bölge için yeni bir çekicilik unsuru da oluşturacaktır. Kuşkusuz bu,

yerel el sanatlarının canlandırılmasından, o yörelere özgü yemeklerin ve çeşitli yiyeceklerin sunulması, yerel geleneklerin düzeyli olarak sergilenmesine kadar geniş bir yelpaze içinde düşünülmektedir (Richard,1996).

Türkiye’de kültürel turizme ilişkin yapılan çalışmalar

Kültürel mirasın koruma kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde ele alınması, benzersiz kültürel mirasımızı tanıtmak ve tüm insanlığı bunları paylaşmaya davet etmek açısından önemlidir. Evrensel ve kültürel değerlerimizin özellik ve güzelliklerinin dünyaya tanıtılması ve uluslararası kuruluşların da katkılarıyla korunarak gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla, Avrupa Konseyi Bülteni’nde "Avrupa Bir Ortak Miras Kampanyası" çerçevesinde Türkiye, Fransa ve Almanya ile birlikte örnek ülke olarak gösterilmiştir. 1975 yılında yürürlüğe giren **Dünya Kültür ve Doğal Mirasını Koruma Sözleşmesi** halen yürürlükte olup sürekli güncellenmekte ve birçok ülkenin katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır. **UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi’ne** 1983 yılında imza atan ülkemiz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğu altında birtakım çalışmalar yürütmektedir.

Bu kapsamda Türkiye Dünya Miras Listesine 9 yeri kayıt ettirirken, geçici listeye 16 kültür varlığımız eklenmiştir. İstanbul, Safranbolu, Boğazköy, Nemrut Dağı, Xanthos-Letoon, Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası, Troya, Pamukkale, Göreme ve Kapadokya hem kültürel hem doğal miras listesine alınmıştır. Ancak bu sayının Türkiye’nin sahip olduğu doğal ve kültürel değerler oranla yetersiz olduğu söyleyebiliriz. (Geçici listede önerilen yerler; Süleymaniye Cami ve Külliyesi, Ayasofya Cami, Topkapı Sarayı, Edirne Selimiye Cami, Bursa, Cumalıkızık, Konya Selçuklu Başkenti, Alanya Kalesi ve Tersanesi, Selçuklu kervansarayları, Denizli-Doğubeyazıt Güzergahı, İshakpaşa Sarayı, Harran ve Şanlıurfa Diyarbakır Kalesi ve Surları, Mardin Kültürel Peyzaj Alanı, Ahlat Eski Yerleşimi ve Mezar Taşları, Sümela Manastırı, St. Nicolas Kilisesi, St Paul Kilisesi, Kekova, Güllük Dağı, Termessos Milli Park). Ayrıca, kültürel turizm kapsamında İnanç turizmi, İpek yolu ve Turizm kentleri

projeleri de devam etmektedir www.turizm.gov.tr. Bununla birlikte Türkiye, Sivil toplum örgütleri aracılığı ile de birçok başarılı Ulusal Projeyi hayata geçirmiştir.

Sonuç ve öneriler

Avrupa Birliği'nde turizm gerçekleştirilmesi düşünülen yapısal değişikliklerin temel taşlarından birini oluşturmakta, bu bağlamda Birliğe bağlı ülkeler gerek AB kaynakları, gerekse kendi kaynaklarından sağladıkları fonlarla turizmi geliştirmeye çalışmaktadır. AB'ye uyum sürecinde Türkiye'de turizm, herhangi bir sektör olarak değil, bu süreçte öncü ve lider bir sektör olarak değerlendirilmelidir.

AB'de geliştirilmeye çalışılan turizm politikasıyla Türkiye'nin turizm politikası arasında büyük ölçüde uyum vardır. Söz konusu politikaların türevleri olan turizmin çeşitlendirilmesi, turizmin ekonomik ve sosyal yararlarının dengeli dağılımı, turizmin insanları ve kültürleri yakınlaştırmak için bir araç olarak kullanılması gibi konular hem AB'nin hem de Türkiye'nin öncelikleri olmaktadır. Yalnızca, ekonomik faaliyet olarak görülmemesi gereken, insanların sosyal ve kültür yakınlaşmasında önemli rol oynayan turizm sektörü, genişleme sürecinde, Türkiye ve diğer aday ülkeler, kendi mevzuatlarını, Avrupa Birliği'ni oluşturan bütün hukuki araçlar, politikalar ve kurumsal yapı demek olan "Topluluk Müktesebatı" ile uyumlaştırmak zorundadır. AB tarafından geliştirilmekte olan ortak turizm politikası daha çok asgari işbirliği ve bilgi paylaşmaya yönelik olup, özendirici ve yönlendirici bir özellik taşımaktadır. AB'nin turizm destek programlarındaki diğer önemli bir nokta; turizm ve kültür arasındaki işbirliğinin artırılmasını öngörmektedir, Avrupa Birliği'nde Avrupa mirası ve kültürü, turizmin en eski, en önemli yaratıcılarından biri kabul edilmekte ve politikalar üretilmektedir. Bu çerçevede Türkiye'yi Akdeniz'de bir turizm ülkesi haline getiren deniz, güneş, kum gibi kitle turizminin ana unsurları yerine, ülkemizin tarihi, kültürü, folkloru, gastronomisi, florası, faunası, termal değerleri ve misafirperverlik gibi unsurlarını ön plana çıkartan turistik ürünler ve politikalar üretilmelidir. Bu politikalar arasında, kültür mirası ve kültürel

turizme ayrıcalıklı bir önem verilmektedir. Dünyada kültür mirasının koruma-kullanma temel ilkesi ışığında kültürel turizm aracılığı ile değerlendirilmesine ilişkin yapılan çalışmalar sıralanarak ülkemizde kültürel turizmi geliştirmek için temel oluşturulabilir. Kültürel turizmde turistik ürünü çeşitlendirme ve pazar olanaklarını genişletme açısından da bu ilkeler önem taşımaktadır.

- Kültür mirasını oluşturan envanter çalışmalarının tamamlanması,
- Antik kentlerin turizm amaçlı kullanımı, ziyarete açılması,
- Türk dönemi eserlerine ilgi çekilmesi, ziyaretlerin artırılması
- Geleneksel mimari özelliklerin korunması ve turizme kazandırılması
- Geleneksel yaşam tarzını yansıtan öğelerin turizmde kullanılması
- Önemli kişi ve kahramanların-olayların tanıtılması,
- İnanç turizmine ilişkin değerlerin saptanması,
- Müzelerin daha etkin kullanımının sağlanması,
- Geleneksel tarım ürünlerinin ve yemek çeşitlerinin tanıtılması,
- El sanatlarına turistik ürün niteliği kazandırılması.

Avrupa Birliği'nde kültür varlıklarının değerlendirilmesine parasal kaynak sağlayan örgütler, proje desteğinin önkoşulu olarak çok ulusluluğu ve çok yönlülüğü esas almaktadır. Yürürlükte olan yönetmeliklerimiz bu tür bir yapılaşmaya uygun olmadığından sürekli sorun yaşanmakta, bu da nitelikli, çağın gereğine uygun olarak yapılmak istenen çalışmaları özendirmek bir yana, caydırıcı olmaktadır. Bu bağlamda, turizmde kalitesi yüksek, çevreye uyumlu, finans gücü sağlam bir yapının oluşturulmasına yönelik yasal düzenlemelerin yapılması, kamu ve özel sektörün, son derece dinamik gelişmelere sahne olan turizmde gerek uluslararası, gerekse AB içindeki gelişmeleri yakından takip etmesi ve gerekli önlemleri zamanında alması zorunludur.

Avrupa Birliği uyum sürecinde kültürel mirasımızın koruma-kullanma dengesi gözetilerek

turizm amaçlı kullanılması için; yönetim erklerini bir araya getirecek projeleri üretmek ve buna uygun planlama çerçevesinde envanter çalışmalarının tamamlanması, mülkiyet araştırmalarının ve restorasyon proje uygulamalarının yapılması, koruma amaçlı imar planlarının uygulamaya geçmesi kaçınılmazdır. Ayrıca, doğal, arkeolojik, tarihi ve kentsel sit

alanları planlarının yapılması, kamu ve özel sektörün bölgenin mevcut değerlerini güçlendirmeye, fiziksel ve insan kaynaklarına yatırım yapmaya teşvik edilmesi gerekmektedir

REFERANSLAR

- Avrupa Birliği, 2000: *Avrupa Birliği Turizm Politikası*, Türkiye temsilciliği komisyon Raporu. Ankara.
- Avcıkurt, C . 2001: “Avrupa Birliği uyum sürecinde Türk turizminin öncelikleri” *Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü. 1. Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyumu Kitabı* s: 44-61. İzmir.
- Aydın S, 2005: *Avrupa Birliği ve Türkiye Turizmi*. Türkiye Otelciler Birliği (TÜROB) Turizm Gazetesi internet sayfası.
- Devlet Planlama Teşkilatı 2001: *Turizm*. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Özel İhtisas Raporu. Ankara.
- Doğanay, H., 1992: *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Kazım Karabekir Ünv. Yay.
- Doğaner, S., 2001: *Türkiye'nin Turizm Coğrafyası*. Çantay Kitabevi İstanbul.
- Doğaner, S., 2003: “Miras turizminin coğrafi kaynakları ve korunması” *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu 16-18 Nisan 2003, Bildiriler kitabı*. E.Ü. Edebiyat Fak. Yay. S: 1-8. İzmir.
- Emekli, G., 2002: “ Son yılların parlayan yıldızı kültürel turizm ve İzmir” *First Tourism Congress of Mediterranean Countries. 17-21 Nisan 2002*. ISBN: 975-7666-66-1 S: 196-206. Antalya.
- Emekli, G, 2003: “Kültür mirasının kültürel turizm yaklaşımıyla değerlendirilmesi” *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu 16-18 Nisan 2003, Bildiriler kitabı*. E.Ü. Edebiyat Fak. Yay. S: 43-49. İzmir.
- Herbert, D, 1995: ‘Haritage, Places, Leisure, and Tourism’ *Haritage, Tourism and Society*. Mansell Publishing, s: 1-20 London.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, 1999: *Avrupa Akdeniz Turizm Alanı*. İKV yayınları 44. İstanbul.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2006: *Türkiye Turizm Stratejisi*. Ankara.
- Richard; G. 1996: *Cultural Tourism in Europe*. I: printed U.K: Cab International, England.
- Türsab 1998: *Dünyada ve Türkiye’de Seyahat Endüstrisi*. İstanbul
- Türsab 1999: *Yeni bin yılda Euro, turizm ve Türkiye*. İstanbul
- Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği: TYD 2004: ‘2003 Değerlendirmesi ve 2004 beklentileri’ konulu basın toplantısı notları : 29 Ocak 2004. İstanbul.
- Özgüç, N., 1998. *Turizmin Coğrafyası*. Çantay Kitapevi .İstanbul.
- Şen, F 1998: “Avrupa Birliği Türkiye ilişkilerinin turizm sektörü üzerindeki etkileri”*I. Turizm Şurası*, (128-137) Ankara.

The Policies of the Tourism in European Union and Cultural Tourism in Türkiye

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), 2002: "Türkiye Kültür Sektörü, Kültürle Büyümek Proje raporları Kültür Bakanlığı Ankara.

UNESCO 1998: *World Culture Report: Culture. Creativity and Markets*. France.

URL ADRESLERİ / URL references

Devlet Planlama Teşkilatı; 2006: <http://ekutup.dpt.gov.tr/turizm/oik601.pdf>

European Commission; 2006: ec.europa.eu/dgs/enterprise/move.htm

European Commission; 2006: http://europa.eu.int/comm/culture/portal/index_en.htm

European Commission <http://europa.eu> <http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/policy-areas/sme.htm>

European Union; 2006: http://europa.eu.int/comm/dg23/tourism/tourism-publications/travel_guides

European Union; 2006: http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/tourism-publications/documents/eurfinrep_en.pdf

European Union; 2006: http://europa.eu.int/comm/dg23/tourism/tourismpublications/travel_guide

European Union; 2006: <http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=1&ndx=12&mnID=2&ord=1>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı; 2006: www.turizm.gov.tr